

PARLEM-NE

Buscant una dièresi

JOAN SOLÀ

A l'esplèndida, incomparable segona traducció que va fer Carles Riba de *L'Odissea* l'any 1948 apareix dues vegades al cant IX el següent vers: «El mar, amb el patac del penyal que hi cau, es *reinfla*», amb la forma verbal *reinfla* sense dièresi. La vacil·lació es va repetir en l'edició manual de l'any 1953 i després en les set edicions d'aquesta última que n'ha fet La Magrana.

Es tracta, efectivament, d'una vacil·lació, però d'una vacil·lació tota curiosa: he consultat tretze gramàtiques i diccionaris, des de l'any 1917 fins al 2008, i només en una obra l'especialista és capaç de detectar el quid; al no especialista segurament li passaria per ull aquesta i tot. En realitat és una qüestió aparentment simple i clara; però no ho és del tot. Vegem-ho.

Hi ha cinc grups d'excepcions a les regles de la dièresi: (a) si hi ha d'haver accent (*Lluïsa*, però *Lluís*); (b) en els sufixos *-isme*, *-ista* (*egoisme*); (c) en les terminacions d'infinitiu, gerundi, futur i condicional (*lluir*); (d) en les terminacions llatines *-um*, *-us* (*Màrius*); (e) en els derivats per prefixació (*reunió*). (Hi hauríem d'afegir encara la *h* antihiatàtica de *prohibir*, *antihiatàtic*.)

El nostre cas cau en el cinquè grup. Els prefixos trobables són

molts: *anti*, *auto*, *bi*, *co*, *contra*, *neo*, *pre*, *re*, *semi*, *ultra*, etc. Doncs bé: hi ha gramàtiques que diuen això amb fórmules com ara: «en mots com *reimprimir*, *reunió*» (expressió totalment opaca: ¿què vol dir «en mots com»?), «darrere els prefixos *re* i *co*» (on ja es fa esment dels prefixos, però com si només n'hi hagués dos d'afectats), «no es consideren compostos les formes del verb *receïr* (*reïxo*), *reïra* (interjecció), *reüll* (nom, i derivats)» (però *reüll* sí que fóra «compost», en la terminologia d'aquest manual: *re+ull*).

Si ara acudim als diccionaris o a les llistes de conjugació verbal, ens trobarem amb la sorpresa que *reinflar* no hi consta o bé per a la conjugació se'ns remet simplement a *cantar* (primera conjugació), on evidentment no hi ha rastre possible de dièresi i per tant ens caldria escriure com feia Riba.

Abregem. Pel que fa a la grafia, aquest verb pertany al mateix grup que *receïr* i *sobreceïr*, d'una banda, i a *reullar*, *reuntar*, *reusar*, de l'altra: verbs bisíl·labs (traient-los el prefix) que tenen accentuada l'arrel; doncs aquestes formes porten dièresi: *reïxo*, *sobreïx*, *reüllo*, *reüinto*, *reüiso*, *reïnflo*. Però la regla no pot ser pas el fet que es tracti de verbs bisíl·labs, etc., perquè aleshores haurem de

justificar a part la interjecció *reïra* i noms com *reüll*, *obriülls*, *traüt* 'tràfec'. No. Sembla que la regla fóra la que trobem per primera i única vegada al *Diccionari ortogràfic* de Fabra (1917): l'excepció que ens ocupa afecta «la *i* i la *u* FEBLES darrera *re* i *co* inicials». La clau és el concepte *febles*. És a dir: l'excepció afecta només els derivats amb prefix (no pas només amb *re* i *co*: Fabra aquí és incomplet: vegeu *autoinculpar-se*, *contraindicar*, *semiuncial*...). No queda clar què cal fer en els veritables compostos, car tenim *obriülls* (*u* tònica) i *obriüllar* (*u* àtona) a la vora de *taullaungles* (*u* tònica).

Una boira semblant trobem en els manuals pel que fa als altres verbs esmentats. Si per a la conjugació de *receïr* i *sobreceïr* se'ns remet a *eïxir* no podem deduir (almenys per aquesta via directa) la dièresi de *reïxo* i *sobreïx*, simplement perquè *ix*, *ix* (de *eïxir*) no en duen. I pitjor encara si per a *reinflar*, *reullar*, *reuntar*, *reusar* se'ns remet simplement a *cantar*, llevat que aquest verb model dugui una nota al peu aclarint els casos especials... Finalment, resulta que el verb *reüllar* (que fins ara he escrit sense dièresi) porta dièresi: potser perquè aquest *re-* no és el prefix *re* sinó el llatí *retro* 'rere', ¿o perquè el verb potser deriva del nom (*reüll*)?*

MOTACIONS

MÀRIUS SERRA

Fastijós?

Rodamots és el nom d'un magnífic portal lingüístic creat per Jordi Palou que també té versió impresa homònima editada per Empúries, amb la col·laboració de Pau Vidal. Cada dia els subscriptors rebem una paraula catalana ben definida i contextualitzada en un fragment literari. La del dijous 11 de febrer era l'adjectiu *fastijós*, amb jota. El *fastig*, que rima amb *desig*, és "la sensació de cansament que produeix en l'ànim una cosa massa insistent o excessiva o mancada d'interès". Tot i que Palou ja advertia que el *fastig* no és el mateix que el *fàstic*, ha rebut uns quants missatges de subscriptors alarmats pel presumpte error d'escriure *fastijós* (enutjós, empipador) i no *fastigós* (repugnant, repulsiu). Palou s'ha vist obligat a afegir un text (*L'escreix*, en diu) per tranquil·litzar els rodamotaires més neguitosos. El més important per aprendre els secrets de qualsevol llengua és la humilitat i la paciència. El to crispat amb què alguns aficionats defensors del català polític salten a la jugular del proïsme sol provenir de la seva inseguretat. Lluitar contra les errades lingüístiques, pròpies i alienes, pot ser fastijós, però mai no hauria de resultar fastigós.*

L'ULL DE L'AGULLA

DANIEL BOADA

